

Trendy v oblasti realizace přímých zahraničních investic a regionalizace investiční podpory

Milan Damborský
Ondřej Konečný

Mendelova
univerzita
v Brně

Fakulta
regionálního
rozvoje
a mezinárodních
studií

Úvod

- Cílem prezentace je představit aktuální trendy v oblasti realizace přímých zahraničních investic a faktorů, které ovlivňují investiční atraktivnost států a jejich regionů.
- Mění se charakter investic i investorů. Na tyto změny bezprostředně reagují také jednotlivé vlády v rámci svých hospodářských politik zejména v oblasti investičních pobídek, které jsou součástí hospodářské politiky většiny států světa.

Limity pro investice v ČR

- Projekt Technologické agentury ČR, program Beta
- Řešení 2016 až 2017
- Uživatel výsledků Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
  - Vytvořit podklady pro novelu zákona o investičních pobídkách a úpravu dalších zákonů, např. stavebního zákona

Metodologie

- V rámci komparativní metody se pozornost zaměřila na primární zdroje zahrnující statistiky a další informační zdroje jednotlivých zemí a také na sekundární informačním zdroje poskytující komplexní standardizovaná kvantifikovaná i nekvantifikovaná data.
- Práce s primárními daty se zaměřila na 43 států, tj. Bulharsko, Estonsko, Chorvatsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Makedonie, Černá Hora, Albánie, Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Velká Británie, Španělsko, Švédsko, Norsko, Švýcarsko, Ukrajina, Rusko, Turecko, Čína, Jižní Korea, USA, Kanada, Mexiko, Brazílie a Argentina.
- Mezi sekundární zdroje patří vedle Světové banky zejména publikované články na Web of Science.
- Identifikované aktuální trendy dále vychází ze zkušeností, které byly získány z ex-ante evaluačních projektů realizovaných pro potřeby veřejné i soukromé sféry.

Diskuzní charakter.

Proč přímé zahraniční investice?

Meziroční změny	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Směr. odchylka
HDP	1,5	-2	4,1	2,9	2,4	2,5	2,6	1,78
Zahraniční obchod	3	-10,6	12,6	6,8	2,8	3,5	3,4	6,46
Zaměstnanost	1,2	1,1	1,2	1,4	1,4	1,4	1,3	0,11
FDI	-20,4	-20,4	11,9	17,7	-10,3	4,6	-16,3	14,75

Tab. 1: Vývoj objemu světových investic, HDP, obchodu, zaměstnanosti a FDI v letech 2008 až 2014 (v %)

Zdroj: UNCTAD (2015), vlastní zpracování a dopočet

Pozitiva FDI

- Vliv na technologický rozvoj (podpora transferu technologií),
- Exportní potenciál hostitelské ekonomiky,
- Ekonomická efektivnost,
- Vliv na trh práce...
- I když jsou FDI z hlediska rozvoje hostitelské ekonomiky považovány na pozitivní, lze nalézt také kritické pohledy.
- Kritizována je zejména politika investiční podpory, která znevýhodňuje domácí firmy nebo zneužití ekonomické síly nadnárodní korporace, a také omezené rozhodovací kompetence managementu v hostitelské ekonomice nebo nižší sofistikovanost aktivit v hostitelských ekonomikách.

Hlavní trendy ve vývoji investičního prostředí

1) Liberalizace investičního prostředí

V posledních 5 až 10 letech řada států upravila své politiky se záměrem zlepšit podmínky vstupu a snížit restriktce. Výsledkem je větší liberalizace specifických sektorů (např. infrastruktura, služby) nebo strategických sektorů (např. doprava, energetika, obrana, zdravotnictví). Významně se dotýká transitivních regionů například Balkánu.

2) Rostoucí význam administrativních překážek

Podmínky na trhu se díky rozvoji moderních komunikačních technologií a vyšší mobilitě mění stále rychleji. To vytváří tlak na rychlost inovačního a zejména investičního procesu. Administrativní překážky se tak stávají zásadním problémem. Viz ČR.

3) Zvyšování deklarované ochrany investic

K vyšší ochraně investic přispívá také internacionalizace práva, tj. například posílení role mezinárodní obchodní arbitráže v obchodním či občanském právu. Tento trend je významná hlavně v transitivních ekonomikách. Významné jsou bilaterální investice.

Hlavní trendy ve vývoji investičního prostředí II

4) Větší důraz na propagaci, servis a institucionální rámec

Kvalitu služeb pro investory deklarují zejména země s vyspělou demokracií a kvalitním právním systémem. Specifický nástroj institucionální podpory služeb představují ochranné bilaterální dohody pro investory, které uzavírají různé země mezi sebou.

5) Zvyšující se uplatnění nízkého zdanění a daňových úlev

Akcent na nízké zdanění je typický také pro některé evropské země. Daňové úlevy jsou nástrojem veřejné podpory preferovaným v některých státech. Příkladem je Česká republika, která tento nástroj využívá fakticky od samotného počátku realizace investičních pobídek.

6) Význam globalizace, zejména napojení na globální trh

Velikost trhu je zásadním faktorem pro nákladově orientované investice. Investoři jsou schopni na větším trhu realizovat úspory z rozsahu. Velké nadnárodní korporace přistupují ke stále silnější koncentraci výroby, a tím realizují úspory z rozsahu při zachování možnosti variability výroby.

Hlavní trendy ve vývoji investičního prostředí III

7) Důraz na přípravu podnikatelské infrastruktury

Specifický nástroj představují tzv. zóny volného obchodu, zvláštní podnikatelské a průmyslové zóny apod. Týká se východní a jihovýchodní Asie, v Evropě např. Polsko.

8) Strukturalistický přístup k investiční podpoře

Strukturalistický přístup realizuje většina zemí podporující přímé investice, většinou formou vymezení prioritních oborů. Struktura preferovaných oborů je odrazem fáze, ve které se ekonomika nachází. Investiční pobídky nejsou však směřovány jen do moderních odvětví. Příkladem je Makedonie, která podporuje investice do zemědělství. Specifický strukturalistický přístup realizují Spojené státy americké, resp. jejich agentura SelectUSA, která funguje na federální úrovni. USA deklarují zájem podporovat lokalizaci špičkových světových podniků.

9) Podpora znalostní ekonomiky, výzkumu a vývoje

Akcent na podporu znalostní ekonomiky lze identifikovat zejména u ekonomicky vyspělých evropských zemích. V rámci globálního vývoje se profiluje několik zemí, které se orientují na posílení investiční atraktivnosti pro oblast IT. Často jsou to menší země, např. Estonsko.

Hlavní trendy ve vývoji investičního prostředí IV

8) Podpora pro investice do životního prostředí

Environmentální aspekty přímých zahraničních investic hrají stále zásadnější roli, a to ve dvou formách. Všechny investice jsou dnes vnímány v kontextu vlivu na životní prostředí nebo jsou investice přímo podpořeny jako nástroj pro zlepšení životního prostředí. Silně je akcetováno např. ve skandinávských zemích.

9) Důraz na podporu pracovních míst pro kvalifikovanou pracovní sílu a vzdělávání

Základním problémem EU zemí (ale také např. USA) je zvyšující se míra nezaměstnanosti. Proto také investiční pobídky jsou směřovány zejména k podpoře vytváření nových pracovních míst a objem investic nebo další ekonomické efekty investic jsou upozaděny. Důraz je kladen nejen na celkový počet nově vytvořených pracovních míst, také na jejich strukturu s cílem využít disponibilní pracovní sílu na trhu práce. Tvorba pracovních míst je základní kritérium hodnocení FDI.

Hlavní trendy ve vývoji investičního prostředí V

10) Destrukce bilaterálních investic

Tradiční model typický pro 20. století bilaterálních investic se fakticky rozpadl. Tento model zahrnoval situaci, kdy například koncern s dominantní lokalizací v Německu investoval v dalších zemích Evropy. Investice byla řízena z mateřské centrály a v rámci investičního projektu byla vytvořena jasně podřízená pobočka v jiné zemi. V současnosti již tento hierarchický systém není tak dominantní. Supranárodní korporace mají několik rozhodovacích center, která jsou navíc nestálá. Ačkoliv každá právnická osoba má svou právní subjektivitu evidovanou v některé zemi, komplikované vlastnické vztahy rozbíjí hierarchii korporace, a není tak jasné, která právnická osoba uvnitř holdingu je nadřazena a která je podřízená. S ohledem na skutečnost, že právnické osoby uvnitř holdingu jsou registrovány v různých státech, je možnost jednoznačně určit národní původ investice poměrně obtížné. Všechny výše zmíněné skutečnosti přispívají k tomu, že určení národního původu investice je stále obtížnější.

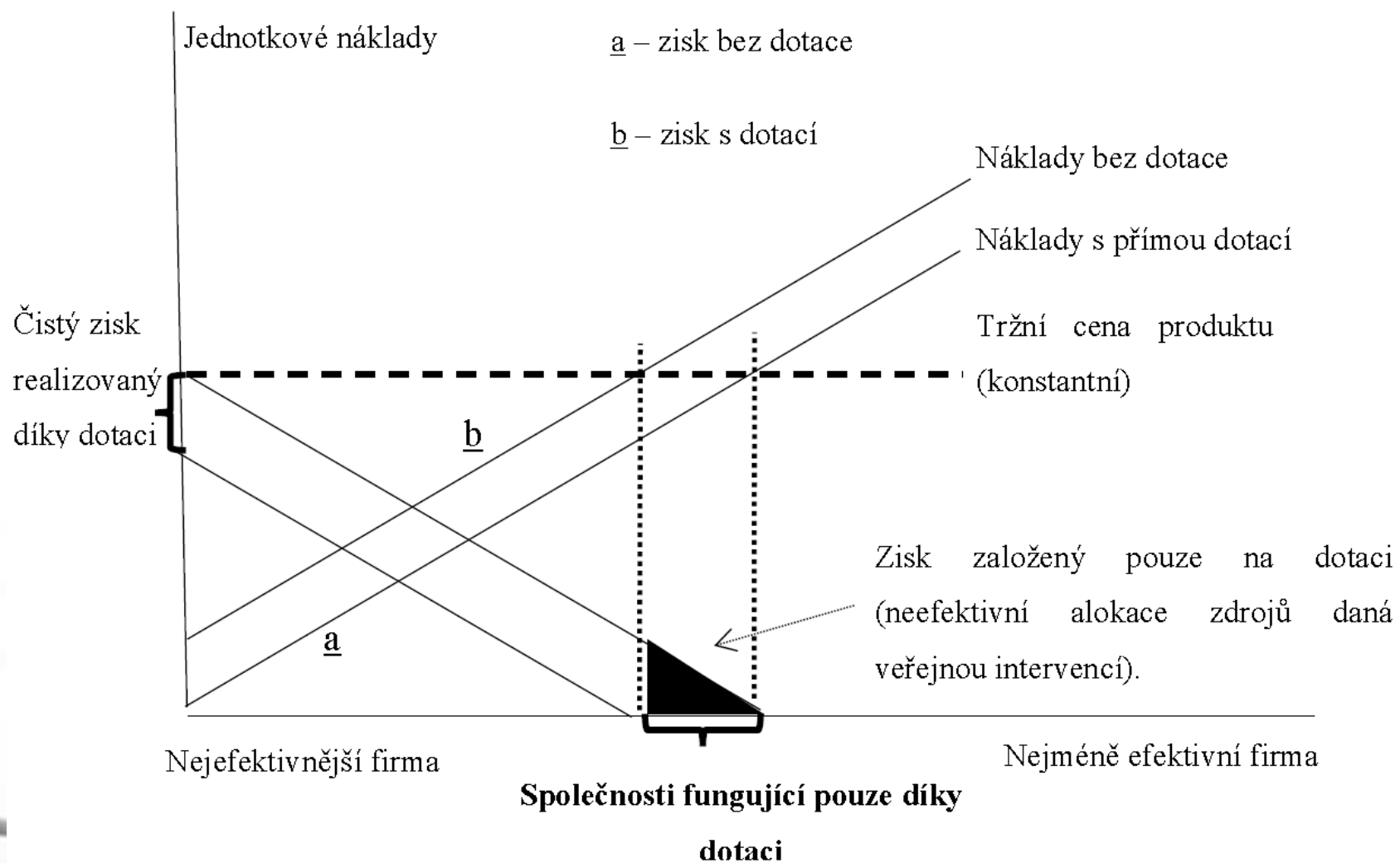
11) Zvýhodnění malého a středního podnikání

Zatímco dříve byly investiční pobídky orientovány na velké investice nadnárodních korporací, aktuální trend směřuje k podpoře menších projektů malého a středního podnikání. Hranice investice pro podporu je snížena zejména u projektů směřujících do ekonomicky zaostávajících regionů či prorůstově orientovaných oborů jako je například IT.

Regionalizace investiční podpory

- Investiční pobídky jsou v EU v souladu s legislativou EU považovány za nástroj regionální (kohezní) politiky. Obdobně je vnímána investiční podpora v dalších zemích mimo EU.
- V některých zemích jsou fakticky realizovány různé systémy podpory v různých částech země. Investiční pobídky jsou v Belgii diferencovány dle jednotlivých částí federace (Brusel, Vlámsko a Valonsko).
- Specifickou kombinaci přináší Čína. Ve východní části se podpora zaměřuje na proexportně orientovanou produkci a technologický rozvoj. V západní části Číny, která je ekonomicky zaostávající, je možné získat podporu pro zemědělsky orientované projekty.
- Francie - podpora může být udělena investičním projektům velkých firem jen v určitých oblastech země oprávněných k regionální pomoci. Lokalizace projektu je determinující faktor při hodnocení rozsahu dostupné podpory.
- Poměrně ojedinělé je zvýhodnění investorů ve venkovských oblastech. Tento cíl deklaruje pouze Slovinsko.
- Silně regionalizovaný institucionální systém má Švédsko. Každý kraj (län) má svoji agenturu na podporu investorů. Ty se často zaměřují více konkrétně na jednotlivé druhy investic.

Sleva na dani vs. přímá podpora

Závěr

Přímé zahraniční investice představují jeden z klíčových faktorů determinující vývoj světové i jednotlivých národních ekonomik.

Jejich význam není determinován jen jejich objemem, ale také vysokou senzitivitou, která vyplývá z jejich závislosti na ekonomickém očekávání investorů.

Státy realizují investiční podporu na základě strategických cílů hospodářské politiky a v souladu s mezinárodními smlouvami. **Ačkoliv realizace investičních pobídek není na mezinárodní úrovni (s výjimkou EU) příliš koordinována, lze identifikovat trendy, které jsou společné většině států světa.**

Literatura

- AITKEN, B. J., HARRISON, A. E. (1999): Do Domestic Firms Benefit from Direct Foreign Investment? Evidence from Venezuela. *The American Economic Review*, Vol. 89, no. 3, pp. 605 - 618. ISSN 0002-8282 DOI: 10.1257/aer.89.3.605
- BENÁČEK, V. (1999): *Foreign Direct Investment in an Economy of Transition - The Case of the Czech Republic: Evaluation, Problems and Policy Issues*. Brusel: Science Report
- BLOMSTROM, M., KOKKO, A. (1996): Multinational Corporations and Spillovers. *Economics and Finance*, Vol. 99, no. 12, pp. 247 - 277, ISSN 1467-641
- BORENSZTEIN, E., DE GREGORIO, J., LEE, J., W. (1998): How does foreign direct investment affect economic growth? *Journal of International Economics*, 1. June, Vol. 45, no. 1, s. 115-135, ISSN 0022-199
- CAPELLO, R., NIJKAMP, P., et. al. (2009): *Handbook of Regional Growth and Development Theories*. Cheltenham (UK): Edward Elgar Publishing Limited, 525 p. ISBN 978 1 84720 506
- DAMBORSKÝ, M., ŘÍHOVÁ, G. (2009): Investment Attractiveness of the Czech Republic Regions in a Period of Economic Crisis, In: *3rd Central European Conference in Regional Science*, Košice, pp. 951 - 962, ISBN 978-80-553-2015
- DAMBORSKÝ, M., TVRDOŇ, J. (2016): Vliv lokalizace významného investora na místní ekonomický rozvoj, In Klímová, V., Žitek, V. (eds.) *XIX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Sborník příspěvků. Brno: Masarykova univerzita, 2016. pp. 201 - 209. ISBN 978-80-210-8273-1.
- FALLON, G., COOK, M., (2010): Exploring the Regional Distribution of Inbound Foreign Direct Investment in the UK in Theory and Practice: Evidence from a Five-Region Study. *Regional Studies*, Vol. 44, no. 3, pp. 337 - 353, ISSN 0034-3404
- FINDLAY, R. (1978): Relative Backwardness, Direct Foreign Investment and the Transfer of Technology: A Simple Dynamic Model. *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 92, no. 1, pp. 1 - 16, ISSN 0033-5533
- GONCALVES, R. (1986): Technologická Spillovers and Manpower Training: A Comparative Analysis of Multinational and National Enterprises in Brazilian Manufacturing. *Journal of Development Economics*, Vol. 11, no. 1, pp. 119-132, ISSN 0304-3878
- GRAHAM, E., KRUGMAN, P. (1991): Foreign Direct Investment in the United States. Washington D.C.: *International Review of Social Sciences*. Vol. 44, no. 3, pp. 476-478, ISBN: 978-0-88132-204-0, DOI: 10.1111/j.1467-6435.1991.tb01777.x
- HLAVÁČEK, P. (2016): Hodnocení konkurenceschopnosti regionů na příkladu České republiky a Slovenska In Klímová, V., Žitek, V. (eds.) *XIX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Sborník příspěvků. Brno: Masarykova univerzita, 2016. s. 65 - 73. ISBN 978-80-210-8273-1.
- PERROUX, F. (1955): Note sur la nation de pole de croissance. *Economie Appliquée*, no. 8, pp. 307 - 320.
- SRHOLEC, M. (2004): Přímé zahraniční investice v České republice. Praha: Linde, 177 p., ISBN 80-86131-52-1.
- UNCTAD (2015): *World Investment Report 2015*. Geneva, New York: UN, 253 p., ISBN 978-92-1-112891-8
- VERNON, R. (1966): International Investment and International Trade in the Product Cycle. *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 8, no. 4, pp. 190 - 207, ISSN 0033-5533 DOI
- WAGNER, J. (2014): Export, foreign direct investment and productivity: are services firms different?. *The Service Industries Journal*, Vol. 34, no. 1, pp. 24 - 37. ISSN 0264-2069
- WANG, J. & BLOMSTROM, M. (1992): Foreign investment and technology transfer: A simple model. *European Economic Review*, Vol. 36, no. 1, pp. 137 - 155, ISSN 0014-2921 ZAMRAZILOVÁ, E. (2007): Přímé zahraniční investice v české ekonomice: rizika duality a role trhu práce. *Politická ekonomie*, Vol. 5, no. 5, pp. 579 - 602, ISSN 0032-3233 DOI: <https://doi.org/10.18267/j.polek.614>
- ŽITEK, V., KLÍMOVÁ, V., (2015) Regionální inovační strategie jako cesta k implementaci inovační politiky. In *XVIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Sborník příspěvků. Brno: Masarykova univerzita, pp. 155-160. ISBN 978-80-210-7861-1. DOI 10.5817/CZ.MUNI.P210-7861-2015-20.

Děkujeme za pozornost.

Ing. Milan Damborský, Ph.D.   Mgr. Ondřej Konečný, Ph.D.

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Mendelova univerzita v Brně

Zemědělská 1

613 00 Brno - Černá Pole

+420 777 565 599

milan.damborsky@gmail.com